



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &  
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

**Molina, Luis de**

**Lugduni, 1622**

Quid Idearum nomine intelligatur, & vtrum concedendæ sint. art. 1.  
disput. 1.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

potere sine aliqua ipsius mutatione, aut vicissitudinis obumbratione. Alios vero esse, quorum ratio fundandi est operatio Dei ad intra, nempe actus volendi, & sciendi, qui sunt formaliter in ipso Deo, cuiusmodi sunt respectus, scientis ad rem scitam, & volentis ad rem volitam, de quibus loquimur. Quia ergo eiusmodi respectus aduenire non possunt ex nouo sine variatione aliqua, aut vicissitudinis obumbratione ipsismet actibus volendi, & sciendi, à quibus proficiuntur, fit, vt non sit par ratio inter respectus prioris ac posterioris generis, vt sicut illi, ita etiam hi aduenire possint Deo sine vicissitudinis obumbratione. Quare ad propositum argumentum negandum est antecedens, de respectibus, quorum ratio fundandi est operatio Dei ad intra, concedendum vero de iis, quorum ratio fundandi est operatio Dei ad extra, & neganda consequentia.

Alia obis-  
tio.

Responso.

Urgebis rursus. Actus voluntatis, ac scientia diuina tales potuerunt esse ex aternitate, quales nunc essent, si Deus aliquid inciperet velle & scire de nouo: quoniam quidem illud idem potuerit velle & scire ex aternitate: ergo sicut ex aternitate potuerunt esse cum respectibus volentis, & scientis ad tale obiectum, quibus carent modò: ita poterunt modò incipere esse cum eisdem respectibus. Neganda tamen est consequentia: quoniam id esset ex aternitate sine vlla vicissitudinis obumbratione, eò quòd nullus cerneretur transitus ex non volitione, & ex non scientia eius obiecti ad volitionem, & scientiam eiusdem obiecti: in tempore autem, vt nulla ratione esse posset sine eiusmodi transitu, ita neque esse posset sine vicissitudinis obumbratione. Quid autem sit in actu volitionis, aut scientia diuina, ratione cuius fundent eiusmodi respectus rationis ad hoc volitum, & hoc scitum, libenter ab aliis discere vellem. Fortè id de numero eorum est, quæ ab humana mente in hac vita comprehendi non possunt, in patria tamen perfecte videbuntur.

ARTICVLVS XVI.

Utrum Deus de rebus habeat scientiam practi-  
cã an speculatiuam.

**C**ONCLUSIO est. Deus de se ipso habet solum scientiam speculatiuam: de aliis vero rebus partim speculatiuam, partim practi-  
cam. Quæ omnia ex iis quæ diximus q. r. art. 4. notissima sunt.

QUESTIO XV.

De ideis.

**Q**UONIAM diuina idee rationes obiectiua sunt, quibus ars, scientiaue Dei practica, res creatas molitur, atque efficit, idè cum quaestione precedente de scientia Dei hanc 15. de ideis diuinis coniungit.

ARTICVLVS I.

Quid idearum nomine intelligatur, &  
vtrum concedenda sint.

DISPUTATIO I.

**D**E A, vt Ludouicus Viues in caput 287. lib. de Ciuitate Dei rectè ait, ab spectando dicitur: quoniam, qui aliquid est acturus, ideam, exemplarve, inspicere solet, quod sibi imitandum proponit.

**A**nt. Etenim exemplar, quod pictor depingendo imitatur, idea pictoris dicitur. Consentit verbum Græcum, *idea*, quod idem atque inspicio, intelligo, vel cognosco, significat.

De ideis rerum naturalium, licet Eusebius lib. 11. *Idearum* qui de Preparatione Euangelica, cap. 1. commemoret *prim. autor.* Socratem primum dicere fuisse aggregatum: quia tamen ille nihil ea de re statuit, ad alia studia animum appulit, nullumque de ideis monumentum reliquit. ab Augustino lib. 83. questionum, q. 46. ab Aristotele, Cicerone, & aliis, Plato primus idearum autor perhibetur. Non quidem, vt Augustinus eo loco ait, quòd ante Platonem res ipsas, quas Plato ideas appellauit, alij philosophi non cognouerint, sed quòd sub eo nomine de eis non differuerint.

Quid Plato de ideis senserit, tam graues auctores sunt in vtramque partem, vt rem hanc minimè definire audeam. Augustinus q. 46. citata 7. de Ciuitate Dei cap. 28. & alibi sæpe. Seneca epistola 66. & multi alij, constanter affirmant, Platonem nomine idearum intellexisse rationes rerum præexistentes in Deo, idè cum ipso Deo, eò modo quo à præcipuis Theologis in Deo constitutæ sunt. Aristot. verò cum alibi, tum 1. Metaph. Platoni tribuit, ideas esse species quasdam vniuersales earum rerum, quæ sub sensum cadunt, à materia quidem separatas, at quarum participatione singularia omnia, quæ sub sensum cadunt consistenter. Crediturque est difficile, Aristotelem in ea ipsa ciuitate, in qua Plato philosophiam docuerat, viuentibusque Platonis auditoribus, id Platonem imponere fuisse ausum. Cyrillus etiam sub finem lib. 2. aduersus Iulianum, Platonis sententiã de ideis reicit, approbatque Aristotelis impugnationes. Præterea Iustinus Martyr in oratione parænetica ad gentes affirmat, Platonem ex libris Moysis malè intellectis posuisse ideas immateriales & inuisibiles à Deo conditas, quæ principium essent rerum visibilibus, vt cælum inuisibile à Deo prius conditum, & terram inuisibilem, quibus postea produxerit cælum & terram, quæ oculis conspiciuntur. Atque de priori cælo & terra esse sermonem illis verbis Geneleos 1. *In principio creauit Deus cælum & terram: de Posteriori vero diei, terra autem erat inanis & vacua, & fiat firmamentum, &c.* Affirmat insuper Iustinus, Platonem tria posuisse principia mundi huius, qui oculis conspiciuntur, nempe Deum, materiam primam Deo coæquam, & ideas immateriales à Deo ante hunc mundum visibilem conditas. Idem innuit Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum versus finem, quo loco, referes verba Platonis decimo de legibus, ita ait.

*Unum quidem mundum noui barbara philosophia, qui percipitur intelligentia, alterum vero sensibilem: illum quidem archetypum, hunc vero imaginem eius, qui exemplar dicitur: & illum quidem attribuit unitati, vt qui percipitur intelligentia: hunc vero, nempe sensibilem, scenario: coniugium enim apud Pythagoreos vocatur scenario, vt qui sit gentilis numerus, & in unitate quide consistunt cælum non aspectabile, & terram sanctam, & lucem que percipitur intelligentia. In principio enim, inquit, fecit Deus cælum & terram: terra autè erat inuisibilis. Deinde subiungit, & dixit Deus fiat lux & facta est lux. In oru autem mundi sensibilis cælum fabricatur solidum (quod est autem solidum, est sensibile) & terram spectabilem: & lucem que videtur. An non tibi hinc videtur Plato animantion ideas relinquere in mundo qui percipitur intelligentia. Hæc Clemens Alexandrinus. Idem ex eodem Clemente refert Eusebius lib. 11. de Preparatione Euangelica c. 12. Ex quibus omnibus nihil certi circa Platonis sententiam audeo definire.*

Plato de  
ideis quid  
senserit.

Vt

*idea voca-  
bulum quid  
significet.*  
q. 46. citata, idea latinè, tum forma, tum species dici potest. Si autem inquit, rationem eam vocemus, ab interpretandi quidem proprietate discedemus: ratio enim Græcè λόγος appellatur, non idèa: attamen qui vocabulo, ratio, fuerit usus, à re ipsa non errabit. Quibus verbis aperte docet, ideam rationem esse, meritoque posse etiam Latinè rationem appellari.

*Idem vult  
aliqui esse  
verbum.*  
Cùm idea sit ratio obiectiua cognita & inspecta, ad cuius imitationem artifex molitur, ac producit effectum, ideàque in mente artificis à multis constituatur, volunt aliqui, ideam nō esse aliud, quàm speciem expressam, seu verbum, quod artifex in se ipso efformat, cū modum, quo res fit fabricanda, concipit: in eo namque, vt dicunt, tamquam in obiecto immediate cognito, atque imagine rei producendae, cognoscit artifex modum, quo res efficienda fit, ad imitationemque illius imaginis nititur effectū producere. Quō fit, inquit, vt idea, neque sit species intelligibilis impressa, vel aliquid quod vicem illius subeat, neque sit cognitio ipsa, actūse intelligendi & sciendi, neque res extra intellectum cognita, sed species expressa, verbumve cognitione ipsa productum, cui vtrumque conuenit, nempe esse rationem obiectiue cognitam, & esse formam propriam intellectus intra ipsum existentem.

*Responsum ea  
sententia.*  
Sententia tamen hæc mihi numquam placuit. Primum, quoniam Deus, quā Deus, cognoscendo non producit Verbum, sed solum quā pater, at quā Deus, habet in se ideam omnium rerum: vnde si per impossibile non esset Trinus in personis, sed qualis ab Ethnicis concipitur, non esset in eo vlla ratio Verbum, & tamen essent in eo idea, non secus ac modō sunt. Secundō, quoniam, vt q. 12. art. 2. ex parte dictum est, & latius q. 27. est ostendendum, verbum, & species expressa in nobis, non est aliquid obiectum cognitum, quo vltimū cognoscimus externum obiectum cuius est imago, id enim cum experientia pugnat: neque ea ratione ponitur, vt suppleat absentiam obiecti, terminetque immediate tanquam res cognita cognitionem, vt quidam dicunt, sed ea potius de causa, quōd quemadmodum calefacere non est aliud, quàm producere calorem, vnde contradictionem implicat agens aliquid calefacere, & non producere calorem: ita cognoscere non est aliud, quàm vim cognoscentem exprimere in se vitaliter imaginem rei quam cognoscit, eaque de causa contradictionem similiter implicat, ab homine, vel ab Angelo cognoscit aliquid rem, quin imaginem illius in seipsis exprimat. Quibus fundamentis innixi q. 12. art. 2. cum multis aliis asseruimus, tam beatos per visionem beatificam, quàm Angelos dum se ipsos cognoscunt, producere necessario verbum, nihil impediēte presentia diuinæ essentiae, quæ à beatis concipitur, & presentia propriæ substantiæ, quam Angeli inueniunt. Quō fit, vt verbum artificis creati ineptè constituatur idea, maximè tamquam ratio obiectiue cognita producendi vltimū artefactum.

*Idem sumi  
non pro ob-  
iectiue esse  
plurimū pro  
re eiusdem  
exemplaris  
necessariū re-  
spondentem.*  
Vt verò adhibita ambigui vocabuli distinctione omnia consonent, neque Patres & Doctores Scholastici interdum etiam secum pugnare videantur, sciendum est, ideam, vt mihi quidem videtur, duobus modis non immeritō vsurpari solere. Vno, pro exemplari, réve obiectiue cognita, ad cuius imitationem agens per intellectum, & voluntatem aliquid efficit. Hoc modo, vt Ludouicus Vitus rectè dixit, dicitur ab spectando, & sumitur passim à Doctoribus. Neque est cognitio artificis, sed exemplar, quod cognitione artificis percipitur. Atque in hac acceptio-

A ne inquiremus disputatione sequenti, an idea diuina sint essentia ipsa diuina à Deo obiectiue cognita, ad cuius imitationem creaturas producat, vt Dicitur Thomas, & multi alij volunt: an res ipsæ producendæ, vt obiectiue à Deo cognita, antequam producantur, quod Scotus, Durandus, & alij asseruerant.

Altero modo sumitur idea, pro cognitione ipsa artificis, quæ cognitionem etiam exemplaris includit, ad cuius imitationem effectus est producendus. Quia enim sicut effectus imitatur exemplar, quod artifex sibi imitandum proponit: ita etiam imitatur cognitionē ipsam, quæ imago est, & similitudo talis exemplaris, merito ars ipsa, vt cognitionē exemplaris includit, appellari etiam potest idea, quam effectus ex intentione, & directione agentis imitatur. Imò verò dum artifex ex exemplari concipit modum, quem effectui imprimere desiderat, intendit, vt effectus ipse conceptioni atque arti, quam habet in mente, respondeat, eamque imiteretur. Quare cū ars & scientia diuina, non solum intueatur essentiam sub ratione essentia tanquam obiectum primarium, & creaturas tanquam obiectum secundarium, sed etiam seipsam quatenus subit rationem artis & scientia intueatur ac penetret, merito sortitur rationem ideæ, ad cuius imitationem res creatas producat.

Augustinus passim sumit ideam in hac posteriori acceptione, quæst. enim 46. citata ait, ideam appellari posse ratione, quæ Græcè λόγος dicitur: & autē mētis cognitio mētis est, non autē res extra mentem obiectiue cognita. Dicit præterea, ideam in diuina intelligentia contineri: intelligentia autem diuina & cognitio diuina idem sunt. Adde deinde, singula propriè sunt creatura rationibus: has autem rationes, vbi arbitrandum est esse, nisi in ipsa mēte creatoris? Quamuis, cū subiungat, non enim extra se quicquam positum intueatur, vt secundum id constitueret quod constitueret: nam hoc opinari sacrilegium est, satis etiam innuat priorem acceptionem ideæ, quæ, non cognitio ipsa, sed exemplar cognitum, idea dicitur: quo pacto essentia diuina, obiectiue cognita, ad cuius imitationem res omnes producet sunt idea earum dicitur. 12. item de Ciuitate Dei cap. 26. ait. Si Deus, quod assidue Plato commemorat, sicut vniuersi mundi, ita cunctorum animalium species in æterna intelligentia continebat, quomodo non ipse cuncta condebat? An aliquorum esse artifex nollet, quorum efficiendorum artem ineffabilis eius & ineffabiliter laudabilis mens haberet? Quibus verbis aperte docet, tam ex propria, quàm ex Platonis sententia species, ideæve rerum in arte intelligentiaque diuina contineri.

D. Dionysius 5. cap. de diuinis nominibus, ostendens rationes omnium rerum vnitè & eminenter esse in Deo, colligit, concedendum esse in eo prius consistisse omnium rerum exemplaria tanquam in prima rerum omnium causa. Addit verò, exemplaria autem dicimus esse essentia rerum efficiētes rationes, quæ in Deo conuincta ante fuerunt, quas scripta diuina predestinationes appellant, diuinæque ac bonas voluntates, quæ constituunt, & faciunt omnia, quemadmodum Deus, qui essentiam antecellit, ea quæ sunt, & ante statuit, & in lucem protulit. Quo loco exemplaria, ideæve, tum in essentia, quæ essentia est, quæ eminenter rationes & essentias rerum omnium continet, tum etiam in sciētia atque arte diuina, determinata ad productionem harum vel illarum rerum per liberam voluntatem, videtur collocare: à determinatione namque libera voluntatis diuinæ habent rationes rerum, tam in essentia quàm in arte, quod sint exemplaria actū, exemplar quippe in actū solum est earum rerum, quæ

hæc ad illius imitationem actu producuntur. Atque hac ratione Dionysius appellavit ideas prædefinitio- nes, diuinasque ac bonas voluntates. vt enim sint ideae, exemplariæ in actu determinationes diuinæ vol- untatis requirunt, atque includunt.

Idea & artis ratio qua de causa verbo diuino tri- buuntur.

Quia ergo ideae & rationes rerum sunt in arte atque scientia artificis: Pater autem æternus cog- nitione, quæ essentiam suam intuendo omnia apud seipsum comprehendit, Verbum æternum, Filium suum producit, qui merito sapientia genita, figu- læque substantiæ Patris in Scripturis sanctis appel- latur, quippe cum vi generationis sapientiam, cum sapientia essentiam, ceteraque attributa Patris acci- piat, inde est quoddam ideae artis & sapientiæ diuinæ, alioqui communes toti sapientissimæ Trinitati, Verbo æterno attribuantur, & per Verbum æter- num, tamquam per artem & sapientiam Patris in qua rationes rerum sunt, Ioan. 1. omnia facta esse dicantur. Vnde Diuus Augustinus tractatu 1. in Io- annem circa illud, quod factum est, in ipso (hoc est, in Verbo per quod facta sunt omnia) vita erat, ait,

Quod factum est in ipso vi- uerat ex- ponit Aug.

Quod sicut arca, verbi gratia, est in arte artificis ante- quam fiat, tamquam in ratione seu idea: per quam fit, & secundum esse, quod in mente artificis, est vita, eo quod ars ipsa operatio vite sit: ita omnia que facta sunt, sunt in Verbo æterno tamquam in arte & ratio- ne seu idea, qua sunt facta, & secundum illud esse, quod in verbo habent sunt vita ipsa Verbi, esto secun- dum se ipsa vita carant. Et 9. de Ciuitate Dei cap. 22. ait: Angeli sancti certius temporalia & mutabilia ista norunt, quia eorum principales causas in Verbo Dei conspiciunt, per quod factus est mundus. Et infra: Aliud autem est, in æternis atque incommutabilibus, que in eius sapientia viuunt, mutationes temporum præ- uidere, quod sanctis Angelis datum est. Libro etiam 11. cap. 29. Angeli, inquit, sancti non per verba sonan- tia Deum discunt, sed per ipsam presentiam immutabilis veritatis, hoc est, Verbum eius unigenitum. Ipsam quoque creaturam melius ibi, hoc est, in sapientia Dei tamquam in arte qua facta est, quam in ea ipsa sciunt. Nonnullis deinde interiectis, inquit: Omnia hæc (creata scilicet) aliter in Verbo Dei cognoscuntur ab Angelis, ubi habent causas, rationesque suas, id est, secundum quas facta sunt incommutabiliter, permanentes aliter in seipsis: illic cla- riori, hic obscuriori cognitione velut artis atque operum.

D. Paulus exponitur.

Ex dictis intelligi poterunt verba illa Pauli ad Hebræos 11. que hæc omnia mirum in modum confirmant. Fide, inquit, intelligimus aptata esse facta Verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Hoc est, ex rationibus, id est, vt rerum inuisibilibus, in Verbo æterno, per quod facta sunt omnia, tamquam in arte, qua facta sunt existentibus, visibilia fierent.

Idea nomen connotatiuū.

Prætermisissis aliis opinionibus, vocabulum, ideae, siue in prima, siue in secunda è duabus acceptioni- bus paulò ante explicatis sumatur, nomen est conno- tatiuum: formaliter significans respectum imitabilis in re aliqua ad effectum, qui ex intentione agentis per intellectum & voluntatem talem rem imitatur: materialiter verò significat rem ipsam ad cuius imi- tationem talis effectus producit. Vnde idea, seu ex- eplar, relatiuè dicitur ad id quod ad ipsius imitatio- nem deducitur, hoc est, ad idearum, si ita loqui licet.

Idea sumpta pro obiecto exemplari definitio.

Idea ergo in priori acceptione ita potest defi- niri. Est res cognita ad cuius imitationem agens per rationem, aliquid producit. Vnde idea solum dicitur comparatione agentis per intellectum & voluntatem. Dicitur res cognita, quoniam in hac acceptione, non est conceptio ipsa, sed obiectum cognitum. Ea verò particula exprimit fundamen- tum respectus, quem formaliter idea significat. Ver-

bailla, ad cuius imitationem agens per rationem pro- ducit effectum, exprimitur rationem fundandi eius- modi respectum: quia enim agens per intellectum respiciendo eam rem, ad imitationem illius producit effectum, sortitur res illa respectum, & rationem ideæ seu exemplaris, comparatione illius effectus. Quod si agens illud non ageret ad illius imitationem, sed casu, & præter suam intentionem, efficeret rem simi- lem alteri, illa, cui talem effectum similem produce- ret, non diceretur idea comparatione talis effectus. Idea ergo in actu requirit, vt effectus ad ipsius imi- tationem producat. Idea verò in potentia solum exigit, vt ad illius imitationem effectus produci pos- sit. Quia ergo idea, vt cognita, concurret ad effectum tamquam exemplar efficientis, principium effectus in genere causæ exemplaris dici solet.

Petes, num ad rationem ideæ necesse sit, vt agens, quod in agendo eam sibi imitandam propo- nit, liberè agat. Respondendum est, id minime re- quiri. Etenim si per impossibile agens aliquid per intellectum & voluntatem, non liberè, sed ex nec- cessitate naturæ ageret, quod multi existimant Aristotelem de Deo credidisse, res ab eo obiectiue cognita, quam ex necessitate naturæ in rebus effi- ciendis imitari intenderet, non minus rationem ideæ, quam modò habeat, retineret.

Idea verò in posteriori acceptione ita potest de- finiri. Est conceptio iuxta quam agens per rationem effectum producere intendit. Illud admonuerim, ideam in hac posteriori acceptione non tam proprie appellari exemplar, quam in priori. Exemplar enim obiectum cognitum, ad cuius imitationem ali- quid fit, videtur proprie significare. Est verò idea, sumpta pro conceptione intellectus, vera causa effi- ciens effectus, qui per illam exprimitur: indiget ta- men determinatione per voluntatem artificis, vt que- stione præcedente art. 8. explicatum est.

Ex dictis constat, non solum quid idea sit, sed etiam ideam esse, idque non solum comparatione alio- rum artificum, sed etiam supremi, Dei videlicet optimi maximi. Cum enim per intellectum & vo- luntatem agat, scientiæque & arte sua præconcipiat modum fabricandi res, quas postea ex tempore con- dit, fit, vt in eo ideæ rerum creandarum collocandæ sint. De ideis igitur diuinis solum nobis hoc loco disputandum erit.

DISPUTATIO II. Virum idea diuina sint ipsamet natura rerum à Deo præconcepta, an potius ipsa- met essentia diuina.

Doctores Scholastici potissimum de ideis diui- nis in priori ideæ acceptione loquuntur. Vocant autem in controuersiam id quod pospositum est. Sco- tus in 1. d. 5. q. 1. Durandus d. 36. q. 3. Ockhamus & Gabriel vterque d. 35. q. 5. Gerson de vita spiritali lect. 1. corol. 12. & alij arbitrantur, ideas diuinas non esse diuinam essentiam, sed ipsasmet res producendas ex æternitate à Deo secundum se ipsas conceptas.

Quia enim, vt inquirunt, tales illas producit, quales eis concepit ipsamet res, vt à Deo præconcepta, sortiuntur ratio- nem idearum seu exemplarium comparatione sui cum Deo formaliter & per identitatem cum Deo, sed obie- ctive tantum, nec ad obiectum Dei primarium, sed se- cundarium pertinere: esse præterea æternas, generatio- nisque ac corruptionis expertes, vt cognitæ: quippe cum nec cognosci à Deo incipiant, nec desinant, tamen, quo

Idea ratio nõ exigit vt sit exemplar agentis liberè.

Idea pro ar- tificis cog- nitione ac- cepta definitio.

Idea diuina necessario sũt potentia.

Scot. Dur. Ockh. & Gabr. seu sentia.